

Most, tábory v Záluží

Vypovídá dr. med. Carl Grimm, 3.12.1950

Dokumenty k vyhnání Němců z českých zemí, zpráva 28

Epidemie sebevražd

V noci z 6. na 7. květen 1945 prošly Mostem poslední ustupující německé oddíly. S prvním dnem obsazení Rudou armádou začala vlna drancování a znásilňování a v důsledku toho epidemie sebevražd.

Opilí vojáci i civilisté vpadali do německých bytů, vylamovali dveře, ničili nábytek, znásilňovali ženy, loupili a stříleli. Němci nejprve doufali v odchod sovětských jednotek, avšak po bojových oddílech přicházely oddíly okupační, a ruské bojové oddíly samy prohlašovaly, že ony obyvatelstvu neublíží, za to že mohou oddíly okupační.

K tomu přistoupilo několik tisíc dělníků z východu, kteří pracovali v chemických závodech v Záluží, a kteří byli osvobozeni příchodem Rusů. V okrajových čtvrtích města nebralo drancování a znásilňování konce, ženy neměly po celé noci klid, prchaly na půdy a trávilky tam noci vsedě mezi trámy jako ptáci ve větvích. Dobrovolná česká milice byla vůči tomuto řádění bezmocná, i když se zpočátku pokoušela o odpor. Zoufalí Němci tehdy doufali, že Češi převezmou moc a budou je chránit. Ale potom, co sovětské oddíly z největší části odtáhly a ve městě převzalo moc pravidelné české vojsko a státní policie z Prahy, projevila se česká hrůzovlada ještě hůře než ruská a nezřídka se stávalo, že Rusové chránili Němce před českým terorem. (...)

V červenci a srpnu uskutečnil národní výbor, vojsko a policie společně evakuaci; po celých ulicích a čtvrtích byli němečtí obyvatelé vyháněni z bytů, zavírání do táborů a odsunování přes hranice. V průběhu těchto akcí teroru a evakuace dosáhla epidemie sebevražd masových rozměrů.

V prvních popřevratových dnech mě zastavil opilý český milicionář, když se však ukázalo, že mě zná a že je mi nakloněn, poslal mě k registraci na kriminální policii. Díky této náhodě jsem se stal německým pomocným policejním lékařem při české kriminální policii, poněvadž tam právě hledali lékaře a já jsem bydlel naproti. Mým úkolem se stalo ohledávání mrtvých německých sebevrahů a v této funkci jsem v měsících květen-červen-červenec ohledal několik set sebevrahů. Tak jsem se stal svědkem epidemie sebevražd mezi mosteckými Němci. Byl to příšerný tanec smrti, toto nezvyklé a hromadné ohledávání mrtvých mnou tak otřásl, že jsem večer býval zcela vysílen. Vrcholem byly hromadné a skupinové sebevraždy v měsících červnu a červenci, kdy jsem v márnici na městském hřbitově viděl jednou 16, jindy 21 sebevrahů ležet v řadě vedle sebe. Osobně mne zasáhly sebevraždy starých přátel, s nimiž jsem se shledal za těchto tragických okolností. Svého přítele Koupu, s kterým jsem po léta plaval a cvičil na otevřeném koupališti na zámeckém vrchu, jsem našel v jeho bytě v Goetheho ulici, otráveného plynem společně s přítelkyní. Přítele Peila, u kterého jsem nakupoval všechny své knihy, jsem našel v jednom domě na Josefské promenádě s proříznutými tepnami, oběšeného. Lidsky se mne nejvíce dotkly sebevraždy celých rodin, přičemž byla vždy nápadná slavnostnost a důkladnost provedení. V prvních dnech jsem tak našel jednu rodinu v Kostelní ulici, matku, dceru a synáčka, otrávené plynem. Leželi vedle sebe na podlaze, přikryti dekou, na přikrývce ležel stočen mrtvý jezevčík, dcera měla na prsou kříž a obraz svého milého. Rodinu zemského školního inspektora Murschitzky jsem našel v jedné stodole na zámeckém vrchu, otec, matka, tři děti a babička leželi v řadě vedle sebe na podlaze stodoly, všichni se střelnou ranou do spánku, otec s ranou do úst. Otec nejprve zastřelil všechny ostatní do spánku, sebe nakonec do úst. Rodinu drogisty Kletschky jsem našel v bytě v Jezerní ulici, dvě děti oblečené v černém a uložené ve svých postelích, kříž a květiny na hrudi, babička také v černém na svém lůžku s křížem, obrázkem a květinami na prsou, otec stočen a odvrácen, jak padl na manželskou postel, matka podélně na manželském lůžku, ještě teplá s revolverem v ruce, všichni se střelnou ranou do spánku. Matka zastřelila přesně mířenými ranami nejprve své děti, svou matku, svého muže a nakonec sama sebe. V jednom domě v Jezerní ulici jsem spatřil tři staré lidi, jednoho starého pána a dvě staré dámy, viset vedle sebe na třech okenních rámech, starý pán v černém společenském obleku uprostřed, po stranách obě staré dámy v černém hedvábí. Lékařsky mne u sebevražd zajímaly různé příčiny smrti, hodně jsem o tom uvažoval. Po celý čas jsem neviděl jediné úmrtí proříznutím tepen, neboť všichni, kdo se o to pokusili, od toho upustili z bolesti či pro ztrátu krve. Sebevraždy zastřelením zůstaly v menšině a vyskytovaly se jen v první době, poněvadž Němci museli odevzdat zbraně, takže později žádné střelné zbraně

neměli. Také k sebevraždám plynem docházelo v malém počtu a pouze v prvním čase, poněvadž Češi později zavřeli plyn. Zdaleka převládající většinu tvořily sebevraždy oběšením. Tento tanec smrti oběšených byl příšerný. Viseli na stavebních sloupech, půdních trámech, na háčích na zdi, na okenních rámech, na dveřích, houpali se volně ve vzduchu, dotýkali se podlahy špičkami nohou, měli pokleslá kolena, dokonce klečeli. To mi zpočátku připadalo neuvěřitelné, člověk by řekl, jestliže někdo stojí nebo klečí, muselo by pro něj být snadné uvolnit hlavu ze smyčky. Ve skutečnosti to však už nedokáže, příčinou je okamžité bezvědomí, které nastane přerušením přílivu krve do mozku, zatímco smrt udušením následkem zaškrcení vzduchových trubic se dostaví teprve dodatečně. Poněvadž počet sebevražd byl všeobecně fantasticky přeceňován, pokládal jsem za nutné získat objektivní podklady a pověřil jsem jednoho německého zaměstnance českého pohřebního ústavu, aby sestavil počet sebevražd za měsíce květen-červen. Za každý měsíc jich bylo po 150. Poněvadž město Most mělo 30.000 obyvatel, z nichž bylo 20.000 Němců, vychází prostým výpočtem, že 300 sebevrahů z 20.000 Němců činí 1,5%. Podle tohoto výpočtu za první dva měsíce odhaduji počet mosteckých sebevražd vcelku na 600 až 700, to jest více než 3 procenta. Tento odhad se kryje s čísly, která mi byla později sdělena o celých Sudetech.

Vojenská razie

V posledním květnovém týdnu vydalo české posádkové velitelství vyhlášku, podle níž byl na německé obyvatelstvo uvalen výjimečný stav ve 24 bodech. Tak Němci poprvé pocítili přítomnost českého vojska, byli uzavřeni do svých bytů a odříznuti od veškerého spojení s vnějším světem. V téže době přijela do města z Prahy Rudá garda, to byli takzvaní partyzáni a bojovníci z barikád; ubytovali se ve velkém průchodním domě na I. náměstí, a tam s rudými vlajkami a černými nápisy zřídili Rudý dům. Mladíci v uniformách SA s fantasticky pestrými čepicemi a fábory se pyšně procházeli s puškou a bičem po I. náměstí, zastavovali německé chodce, shazovali jim z hlavy klobouky, fackovali je a kopali, bičovali je devíticocasou nagajkou a zavlékali je do Rudého domu. Tito rudí gardisté tvrdili, že musí v pohraničí udělat pořádek.

2. červen v Mostě

V sobotu ráno 2. června nás probudilo zvonění, křik a bouchání na dveře. Otevřel jsem kuchyňské okno a viděl dole přede dveřmi hordu divoce vyhlížejících postav v bláznivých uniformách, se strojními puškami, které s vyhrůžkami a nadávkami žádaly, abych je vpustil dovnitř. Když jsem jim otevřel, okamžitě se na mě vrhly a táhly mě nahoru do bytu. Jejich vůdcem byl rotný četnictva ze vsi, Havran, ostatní byli čeští partyzáni a horníci z okolí, z nichž dva jsem znal. Moje žena, dcera a tchyně se mezitím narychlo ustrojily, já jsem byl ještě v pyžamu. Rotný mě odvedl do ložnice, tam se postavil před postel a s vypoulenýma očima a zkřiveným obličejem na mne sípal: "Při všem, co je vám svaté, při vašem životě, máte doma zbraně." Nejprve jsem si vzpoměl na starý revolver, který byl ukryt na půdě, ale ten mi činil méně starostí, kdyby kromě toho ještě nebyly v domě zbraně mého švagra, od nichž se jeho matka nechtěla odloučit a o kterých jsem nevěděl, kde byly schovány. Abych Čechy odvedl od švagrových zbraní, přiznal jsem revolver. Potom mě táhli na půdu, ale tam si počínali tak hloupě a zbaběle, že zbraň nemohli nalézt, přestože jsem jim přesně ukázal místo, až jsem revolver musel sám vytáhnout a položit před ně na podlahu. Jakmile měli zbraň, vrhli se na mne a ze všech stran na mne pršely údery pěstí, kopance a údery bičem. To bylo poprvé, co jsem byl od Čechů zmlácen. Potom mě táhli opět dolů do bytu, kde na mne čekal rotný, a přestože se ke mě choval strašně energicky a výhrůžně, ve skutečnosti mě tím před druhými chránil. Požadoval prsteny, hodinky, cenné předměty, peníze v hotovosti a spořitelní knížky. Položil jsem na stůl vše, co jsem v rychlosti našel. Potom jsem se musel obléknout, sbalit si příkrývku, misku na jídlo a potravu na cestu a byl jsem odveden. Na I. náměstí stály už tři pochodové útvary zajatých Němců v osmistupech za sebou a já se musel k jednomu z nich přidat. Z okolních domů vyháněli stále další zatčené Němce, a ti se přidávali k našim řadám. Když procházeli kolem ruští důstojníci a spatřili naši formaci, obrátili se a žádali Čechy o vysvětlení. Vzrušené vyjednávání skončilo tím, že Češi museli propustit všechny pracovníky chemických závodů a vrátit jim všechno, co jim sebrali. To je jeden příklad, který jsem sám zažil, kdy Rusové vzali Němce pod ochranu před terorem Čechů. Mezitím procházel kolem jeden známý Čech a když mě poznal mezi zadrženými, vytáhl mě z řady a vedl mě na kriminální polici. Tam mě nechtěli znát, přestože jsem tam denně chodil jako policejní lékař; ačkoli můj český známý s nimi dlouho vyjednával, musel jsem se vrátit do řad zajatců. Ale krátce nato přišel další můj známý Čech a opět mě vytáhl, a protože se v tom okamžiku

objevili na náměstí čeští důstojníci, obrátil se na ně, a po krátkém vyjednávání rozhodl český kapitán: lékaři konají službu na svobodě. Při té příležitosti jsem si poprvé uvědomil, že se celá akce koná pod velením českého vojska. Doma mě uvítali, jako bych vstal z mrtvých. Odpoledne jsem byl znovu volán k ohledání mrtvol.

V následujících dnech jsme dostali zprávy o tom, kde se nacházejí němečtí zajatci a jak dále probíhala vojenská razie. Zajatí muži se dostali do barákového lágru Střimice u stejnojmenné vsi asi půlhodiny cesty od Mostu, ženy do lágru Poros, zrušené sklárny v Mostě v Pražské ulici. A nyní začal čilý obchod s lidmi a trh na otroky. Z mužů byli nejprve propuštěni ti, kdo pracovali v chemických závodech, v dolech a v mosteckých továrnách, navíc tyto velké závody neustále požadovaly další německé pracovní síly, které se průběžně propuštěly z lágru. Ženy potřeboval především velkostatek Sarras, který byl tehdy ještě pod německou správou a stále žádal německé ženy na polní práce, a tím jim pomáhal na svobodu. Masové požadavky velkých závodů v první době nečinily žádné potíže a často stačilo prostě zavolat z takového velkého závodu telefonem, aby byli němečtí zajatci propuštěni z lágru po desítkách a stovkách najednou. Později však byly potíže stále větší, požadavky bylo nutno adresovat přímo na posádkové velitelství a tam osobně vyzvednout povolení, než byli zajatci propuštěni.

Tyto pochůzky museli za zajatce vyřizovat příbuzní a známí, takže posádkové velitelství sídlící v kasárnách v Žatecké ulici bylo tehdy po celé dny obleženo nekonečnými frontami Němců, kteří chtěli své blízké osvobodit z lágrů. Avšak velitel posádky, podplukovník, se choval velmi odmítavě a nakonec vůbec odmítal s Němci vyjednávat, zatímco jeho pobočník byl přístupnější, a především velitel ženského tábora, mladý poručík, se projevoval vůči ženám laskavě. Tím bylo rozdělení rolí jasné. Lágry byly podřízeny posádkovému vedení a obchod s lidmi se odehrával mezi průmyslem a zemědělstvím na jedné straně a posádkovým velitelstvím na straně druhé. Propuštění obdrželi na národním výboru klíč od bytu a směli se opět nastěhovat do svých opuštěných bytů nebo byli umístěni v ubytovnách. Jinak neměl národní výbor s touto akcí nic společného, dokonce se proti ní stavěl, věděl jsem o jednom členu národního výboru, který se snažil dostat Rudou gardu z města a Svobodovy oddíly do něj nepustit.

Počet zajatých německých mužů klesl díky pracovnímu nasazení v průmyslu až na tisíc, z nichž pět set zůstalo v trestném táboře Střimice a pět set přišlo do koncentračního tábora 28 u Záluží.

Počet zajatých žen klesl díky pracovnímu nasazení v zemědělství rovněž na tisíc, a ty Češi zavlékli přes saské hranice do Německa. Tento zbědovaný průvod mosteckých žen jsem osobně viděl na Pražské ulici, když se blížil od lágru Poros, uprostřed něho na žebříňácích stály pochodu neschopné stařeny a malé děti, vedle nich pochodovaly pěšky chůze schopné ženy a děvčata a celý průvod byl po obou stranách strážěn českými vojáky s nasazenými bajonety. Z Mostu se průvod pohyboval přes Kopisty, Horní Jiřetín a Mariánské Údolí do Krušných hor, na Novou Ves v Horách, odtud do první saské pohraniční vesnice Deutschneudorf, kde měl být předán Rusům. V Deutschneudorfu pobývaly ženy a děti několik týdnů na ulici a žily z žebroty po domech. Když Rusové nakonec transport nepřevzali, museli ho Češi po několika týdnech s nepořízenou dovést zpět do Mostu. Takový byl pochod jednoho tisíce mosteckých žen do Deutschneudorfu.

V y v l a s t n ě n í a n a s a z e n í

K menším každodenním ústrkům a útrapám přistoupily velké organizované loupežné a vyvlastňovací akce. Vyvlastňování začínalo cennými předměty, zlatem, stříbrem, prsteny, hodinkami, penězi v hotovosti a spořitelními knížkami a končilo postavením, povoláním, obchody, domy, továrnami. Nejdříve a nejpádňěji tím byla postižena inteligence: advokáti, profesori, učitelé, státní úředníci a zaměstnanci ztratili přes noc místa a stali se manuálními pracovníky. Podle veřejné vyhlášky se museli ti, kdo ztratili práci v těchto oborech, hlásit na pracovním úřadě, kde byli přidělováni na těžkou práci v chemičce nebo v dolech, což bylo obvykle spojeno se ztrátou bytu a umístěním v lágru. Aby unikli nuceným pracím a pracovním táborům, proudili Němci z vlastní iniciativy do velkých závodů, které jim poskytovaly jistou ochranu před terorem a loupěním, a tak nastal hromadný útěk německé inteligence do chemických závodů a do dolů. Sudetoněmecké závody pohonných hmot (Hydrierwerk Malthuern – Záluží) byly okamžitě vyvlastněny, přešly do sovětského vlastnictví a dostaly název Stalinovy závody. Potom, co vedoucí ředitelé uprchli, převzalo prozatímní správu několik vedoucích německých inženýrů pod sovětskou kontrolou.

Tito vedoucí němečtí inženýři měli po dlouhou dobu výsadní postavení, požívali mimořádných práv jako Češi a dostali české potravinové lístky. Prostřednictvím sovětské okupační moci měli pevné postavení vůči českým úřadům a byli schopni poskytnout svým německým dělníkům a úředníkům silnou ochranu. Teprve když Stalin věnoval chemické závody českému státu, ztratili tito němečtí inženýři postavení i zvláštní práva a byli uvrženi do lágru 27, kde jsem se s některými z nich setkal.

Okamžitě byl vyvlastněn také Sudetoněmecký důlní koncern, přešel do českého národního majetku a dostal prozatímní českou správu; generální ředitel Nathow a ředitel Matuschka včas neuprchli, byli dopraveni do mosteckých kasáren, kde byli později zastřeleni. Také mostecké továrny, ocelárny, elektrárna, pivovar, byly vyvlastněny a dostaly prozatímní české správce.

Avšak i čeští správci dolů a průmyslových závodů rádi přijímali německé pracovní síly, protože Němci byli laciní a pilní pracovníci, zatímco Češi chtěli jen poroučet, nikoli však pracovat.

Podobně jako inteligenci se vedlo také ženám, které se rovněž musely hlásit na pracovním úřadě a obvykle byly nasazovány do zemědělství. Proto si německé ženy raději hledaly dobrovolné pracovní poměry, kde se s nimi nezacházelo tak špatně. Z valné části našly zaměstnání na statku Sarras, který byl tehdy ještě pod prozatímní správou dřívějšího německého nájemce Bertscheho. Ten ze všech sil podporoval německé ženy a kryl i jen zdánlivé pracovní poměry.

Rozhodující roli při vyvlastňování hráli zmínění prozatímní správci. Češi z vnitrozemí přiletli jako kobylky a vrhli se na německé podniky. Jednotliví Češi si vyhledávali německé obchody, ohlásili to národnímu výboru a dostali je přiděleny; německý majitel byl poslán do trestného tábora a na nucené práce. Několik takových případů jsem poznal. Můj soused Bittner, majitel drogerie Nittner & Bittner na I. náměstí byl národním výborem vyhnán ze svého obchodu a zemřel ve 28. táboře. Majitelé drogerie Glückauf ve Weitengasse byli rovněž ze svého obchodu vyhnáni, starého pána jsem později potkal v lágru Střimice, jeho zetě v 28. táboře.

Prozatímní správci se dělili na dva typy. Jedni chránili Němce, aby za ně vykonávali práci, poněvadž sami věci nerozuměli a byli na nich závislí. Druzí měli jedinou snahu, dostat německého majitele do koncentračního tábora, aby přestal mít právo na svůj majetek, a ten aby přešel do jejich vlastnictví. I česká inteligence se podílela na tomto loupežném tažení proti Němcům, dokonce ani lékaři, právníci či kněží se nehanbili a vyháněli své německé kolegy z povolání a úřadů a zmocňovali se cizích majetků. Nám lékařům Češi vždy říkali, že nás potřebují, to však platilo jen do té doby, než měli náhradu. Jakmile přišel český lékař, vyhledal si německou ordinaci, přivlastnil si ji a německý lékař musel během půl hodiny s třicetkilovým zavazadlem opustit dům i ordinaci a byl evakuován. Podobně se vedlo německým inženýrům a specialistům, kteří se na svých místech udrželi díky odborným znalostem, pokud za ně Češi neměli náhradu. Jakmile přišel český náhradník, musel jej Němec ještě zapracovat, a nakonec se i on dostal do lágru.

V y h á n ě n í a e v a k u a c e

Uloupení bytů tvoří rovněž jednu z nejsmutnějších kapitol české revoluce, poněvadž se tu jedná o akci českého obyvatelstva vůbec. Začalo to zprvu nevinně, když se Češi usazovali v bytech opuštěných uprchlými Němci. Často jsem nacházel české hornické rodiny v takových čtyř- až šestipokojových bytech po Němcích. Ale potom se Češi z vnitrozemí vrhli na německé byty jako kobylky. V hloučcích chodili od domu k domu a vybírali si byty, Němci byli proti tomu bezbranní a museli jim umožnit vstup. Jestliže si Čech našel byt, který se mu zamlouval, oznámil to na národním výboru a na bytovém úřadě. Pokud měl Němec ještě práci, ať už jako lékař, řemeslník nebo horník, požíval určité ochrany, jinak musel během půl hodiny sbalit svých třicet kilogramů a dostal se do pracovního tábora. Němci museli tedy kromě svých bytů zanechat po sobě i veškeré zařízení, nábytek, oblečení, prádlo, a Češi si přivlastnili plně zařízený byt. Do jisté doby byly uloupené byty ojedinělými akcemi, avšak během evakuace se staly organizovanou masovou záležitostí. Evakuace se prováděly v měsících červenci a srpnu, každý týden dvakrát až třikrát a postihly vždy celé ulice a čtvrti. Den předtím obdržely rodiny evakuační nařízení od evakuační komise. V den evakuace byla celá ulice nebo část města obklíčena vojáky, potom byly rodiny s třicetkilovými zavazadly během půl hodiny vyháněny z bytů na ulici a eskortovány po zuby ozbrojenými českými vojáky do evakuačního tábora. Získal jsem přehled o těchto událostech při ohledávání mrtvých v bytech německých sebevrahů a během lékařské služby v evakuačním táboře. Tím byl roku 1945 tábor Negerdörfel, opuštěný tábor protiletectvého dělostřelectva v Žatecké ulici proti kasárnám. Tábor byl zařízen velmi

primitivně, sestával z jednoduchých dřevěných baráků s holými dřevěnými pryčnami bez příkrývek a slamníků, navíc bylo pryčen málo, takže lidé museli ležet na zemi. O službu v evakuačním táboře jsme se dělili my němečtí lékaři z Mostu, takže jsme střídavě měli dvanáctihodinové služby. Evakuovaní zůstávali v táboře jen několik dní; v té době nesměli tábor opustit a dostávali nejnужnější stravu z táborové kuchyně. Zavazadla a peníze revidovali čeští vojáci a větší sumy zabavovali. Evakuace se prováděla buďto do pracovních táborů v mosteckém okrese, pokud šlo o práce schopné muže a ženy bez rodin.

Pokud se však jednalo o práce neschopné, staré lidi, invalidy, pensisty a matky s dětmi, ti byli evakuováni přes saskou hranici do Německa. V paměti mi zůstalo několik smutných případů. Sedmdesátiletý pensionovaný šéflékař okresní nemocnice dr. Rubesch byl evakuován s ochrnutou nohou a krátce na to v Německu zemřel, sedmdesátiletý lékař dr. Roppert byl evakuován s cukrovkou a těžkou chorobou srdce, osmdesátiletý majitel továrny na nábytek Kohlef byl evakuován po mrtvici na invalidním vozíku.

Zatčení a pracovní tábor

Po vojenské razii pokračoval brutální teror vlnou zatýkání, která postihla příslušníky nacionálně socialistické strany a jejích útvarů, jakož i majitele dobře jdoucích obchodů a výstavních domů. Zatčení byli uvězněni na kriminální policii, v kasárnách, na vojenském soudu, v táboře Střimice a v lágrech 27 a 28. (...) Bylo mi známo, co se tam odehrávalo, poněvadž i mne osud zasáhl. Měl jsem tehdy mnoho co činit s šéflékařem české pojišťovny Dr. Kumpostem, s nímž jsem se osobně dobře znal z doby první republiky, bylo by stačilo jediné slovo tohoto pána, aby mne varoval před hrozcím nebezpečím, neřekl mi však nic a nechal mne padnout do neštěstí.

Češi se nespokojili s teroristickou akcí v Ústí, nýbrž uskutečňovali podobné akce po celých Sudetech, v Mostu začali 1. srpna. Byl jsem tehdy odpoledne právě na návštěvách, když vnikli do mého bytu a udělali bytovou prohlídku. Poněvadž mě nenašli doma, přinutili mou ženu, aby je za mnou dovedla, a tak mě našli v bytě mladých manželů v Nádražní ulici, kde mladá paní ležela v horečce s akutním kloubovým revmatismem. Tam mě zatkli přímo u lůžka nemocné, kde jsem právě seděl, a se mnou i mladého manžela, zubního technika. Potom mě i mou ženu postavili na vrchol schodiště, přičemž jsme pod hrozbou bití nesměli vyměnit ani slovo ani pohled a museli tam stát jako dvě voskové figuriny. Tehdy jsem viděl svou ženu naposled, teprve po roce a půl jsem ji našel v Německu. Bez jediného slova rozloučení jsme byli od sebe odtrženi, potom nás ve dvou, s mladým zubním technikem, hnali Nádražní ulicí a přitom jsme dostávali kopance do pat, údery koleny do zadku a rány pěstí do týla. Češi, kteří nás potkávali, se povýšeně smáli, přestože jsme oba měli na levé paži pásky Červeného kříže. Mé zatčení prováděl osobně komunistický tajemník strany Mazánek. Když nás dovedl na strážnici kriminální policie, nepředal nás tamním policistům, nýbrž řídil celou scénu osobně, takže policisté do toho neměli co mluvit a jeden po druhém opustili místnost. Stáli jsme vedle sebe, malý zubní technik a já, a pršely nám nepřetržitě rány na hlavu a do obličeje. Bylo neuvěřitelné, jak tvrdě uměl bít, bylo to jako rány dřevem, ne rukou z masa. K tomu křičel: "To máš zato, cos dělal za války horníkům!" Domníval jsem se, že musí jít o záměnu, protože jsem s horníky za války neměl nic společného a odvážil jsem se říci: "To je omyl, to nejsem já." To byl však jen další důvod k bití. (...) Když nás dopravili do vstupní místnosti věznice, ulétlo jednomu mladému českému policistovi: "Můj Bože, vždyť pan doktor tu byl ještě odpoledne." (...) Ale nezastřelili nás, nýbrž nás hnali tři hodiny pěšky do obce Záluží, a tam nás předali do smutně proslulého tábora 28.

Akce civilního teroru končily v pracovních táborech mosteckého okresu. Byly to nejen lágry 27 a 28, ale i tábory 17/18 a 31/32 u Záluží, lágry Rössel a 37 u Mostu, tábory 22/25 u Dolního Jiřetína a 33/34 u Růžodolu. Tyto tábory patřily vesměs k chemickým závodům, k tomu dále přistupovaly důlní lágry, které mi však jednotlivě známy nejsou; vcelku existovalo v mosteckém okrese více než třicet táborů. A byli v nich nejen lidé z Mostu, Žatce a Chomutova, ale i z Ústí, Podmokel, Bíliny, Duchcova, Kadaně, Vejprty, Karlových Varů, Mariánských Lázní, Němci z poloviny Sudet, a k tomu ještě Němci z Ríše a z Maďarska, kteří byli do těchto pracovních táborů zahrnutí. Civilní teror daleko předčil vojenskou razii, pokud jde o počet lágřů a množství lidí, avšak cíl i místo děje zůstaly nezměněny.

Mostecko-duchcovská uhelná pánev, která představovala rozhodující hospodářskou moc a vždy znovu se stávala cílem i dějištěm sociálních přesunů a národnostních bojů, sestává z mohutného ložiska hnědého uhlí v hloubce od 100 do 400 metrů a tvoří centrum severočeského hnědouhelného revíru, skládajícího se z více než 50 hloubkových a povrchových dolů s 25.000 horníky; se svými výběžky se na jedné straně prostírá od Mostu k Chomutovu,

na druhé straně od Duchcova přes Teplice k Ústí. Když v 19. století během industrializace vystoupila do popředí těžba uhlí s velkou potřebou pracovníků, začalo české přistěhovalectví do uhelného revíru, a tím se okresy Most a Duchcov staly z poloviny českými. Na počátku druhé světové války, kdy Německo vybudovalo chemický závod v Záluží a tato velká stavba vyžadovala dalších 35.000 pracovníků, byli sem nasazeni cizí dělníci a váleční zajatci z Německa a pro ně zřízeny pracovní tábory; tak přišli do mosteckého okresu Holandané, Francouzi, Italové, Chorvati, Bulhaři, Poláci, Ukrajinci, Rusové.

S ukončením války tito cizí dělníci opět zmizeli, a nyní sem Češi nasadili Němce; tak se dostali Němci do pracovních táborů mosteckého okresu a stali se pomocnými dělníky v chemických závodech a v důlním koncernu v Mostě. Toto pracovní nasazení Němců v těžkém průmyslu mosteckého uhelného revíru představovalo první hlavní část civilního teroru. Češi v průmyslu a v důlní těžbě by se byli spokojili s tímto pracovním nasazením a byli proti evakuaci sudetských Němců, ti měli zůstat v zemi jako pomocní dělníci, poněvadž byli nepostradatelní pro udržení průmyslu v chodu. Rubem tohoto nasazení bylo deklasování, vyvlastnění a proletarizace Němců. (...)

T á b o r 28

Český koncentrační tábor 28 u Záluží vznikl začátkem června 1945 ze dvou transportů pěti set lidí z Mostu po razii 2.6., z dalších dvou transportů osmi set lidí ze Žatce po razii 3.6. a z jednoho transportu dvou set lidí z Chomutova po razii 9.6., přičemž většina z Chomutova se dostala do protějšího tábora 27. V měsících od srpna do října z toho počtu ubyly čtyři transporty invalidů, celkem čtyři sta lidí, kteří byli evakuováni autobusy přes saskou hranici do Německa. Místo nich pak v srpnu a září přibylo sedmdesát lidí z Mostu po zatýkání z 1.8., sedmdesát z Ústí z lágru Skřivánek, dvě stě z Karlových Varů a dvě stě neříšských německých příslušníků SS z Maďarska. Při těchto příjezdech a odjezdech se pohyboval stav po celý čas mezi pěti a třinácti sty lidmi. Byl to veliký barákový tábor, obehnaný kolem dokola vysokým plotem z ostnatého drátu a rozdělený na dvě symetrické poloviny, z nichž každá měla své umývárny; nazývali jsme to horní a dolní vesnice. V každé vesnici byl stejný počet dřevěných baráků, v každém baráku řada místností, a v nich byly nappány dvoupatrové dřevěné pryčny, průměrně bylo v každé místnosti třicet mužů. V prvním čase byl ještě v dolní vesnici obrovský stan, který připomínal cirkus a pojal dvě stě mužů, později ho však strhli.

Hrozné byly zločiny českých mocipánů, páchané na německých zajatcích. V červenci bylo patnáct nemocných plicní tuberkulózou, kteří byli připraveni k invalidnímu transportu, zastřeleno sovětským vojenským kordonem pod velením důstojníka, a to s odůvodněním, aby se zabránilo epidemii. V srpnu byl před nastoupeným osazenstvím celého tábora zastřelen českým vojenským útvarem jeden trestanec, poněvadž prý v chemičce vyřizl kus kůže z hnacího řemene, aby si z toho udělal podrážky, což se hodnotilo jako sabotáž. Kadle Vlasák postřelil svého dvorního šaška do hlavy, když mu z legrace chtěl sestřelit cylinder; když už postřelený ležel v rakvi, dal mu ještě dvě rány do srdce, poněvadž nebyl zcela mrtev. Nejohrovnější a a nejvíce ponižující bylo neustálé bití. (...) Za noci vnikali do tábora zvenku Češi, zajatce stahovali s pryčeny a mlátili do bezvědomí. (...)

Zajatci pracovali v Stalinových závodech. Jejich den trval osmáct hodin, šest hodin měli na spaní; ve 4 hodiny ráno budíček, potom odchod ve dvou oddílech v pět a v šest hodin, práce trvala dvanáct hodin, další dvě hodiny trval návrat, opět ve dvou oddílech, v sedm a osm hodin. Denně se valil průvod 5.000 lidí z táborů 27 a 28 do Záluží a nazpátek, nejprve osmadvacítka, dohola ostríhaní a vyholení, zbídačení, vyhublé obličejy a postavy, v klapajících dřevácích a v hadrech, v zimě v létě bez kabátu a bez čepice, s trestaneckým číslem na hrudi, na zádech velký bílý hákový kříž a KT 28. Avšak s příchodem nazpět nebyly ještě denní povinnosti u konce, zajatci museli nastoupit v dolní vesnici, cvičit, pochodovat v útvaru a k tomu zpívat německé písně. (...) V čele kolony pochodoval dvorní šašek se starým cylindrem na hlavě a jiný se starou pruskou piklhaubnou. Tygr (Vlasák) komandoval, nástup, odchod, marš, halt, šup-šup, najednou začal řvát a střílel z revolveru pod nohy a nad hlavy, a tak hecoval lidi v klapavých dřevácích sem a tam. Tak se zajatci v deset hodin večer dostali k spánku, jejich život sestával z bití, hladu, práce, z práce, hladu a bití. Kadle Vlasák byl velitel tábora. Podle českého Karla ho jmenovali Kadle, podle jeho oblíbeného výrazu také Šupšup, on sám se s oblibou nazýval tygr, pro trestance to byla bestie z osmadvacítky. Byl to úděsný pohled, když řádl v táboře s revolverem v jedné a s devíticásou nagajkou v druhé ruce. (...)

Začátkem října bylo vojsko v táborové hlídce vystřídáno příslušníky SNB. Tito mladí byli slušnější a bití ustávalo. Kadle Vlasák byl zatčen a převezen k okresnímu soudu v Mostě, ne

však pro své zločiny na německých zajatcích, nýbrž pro zpronevěru peněz a cenin, které zajatcům odebral, ale neodevzdal státu.

Přišel nový velitel tábora jménem Řezáč, který navenek hrál divocha, v podstatě však byl slušný. Bohužel však nebyli slušní jeho pomocníci, tichošlápek Rameš a řezník Kulíšek. Plot z ostnatého drátu kolem tábora byl zdvojen a v jednom bývalém protiletectvém krytu zřízen bunkr, do něhož byli trestanci pro každou maličkost zavíráni, přitom museli přes den pracovat v chemičce, a noc za každé zimy a bez jídla přečkat v podzemním bunkru. (...) V lednu 1946 tam našli zmrzlého trestance Kramáře, po noci, kterou musel strávit v řetězech.

Pracovní doba zůstala stejná, dvanáct hodin práce a dvě hodiny odchod a příchod, alespoň však přestala execírka a zajatci měli v noci klid. Strava se zlepšila přidávkem chleba a brambor. Ráno před odchodem byla teď v táboře černá káva, v poledne v závodě bramborová polévka s chlebem, večer po návratu v táboře polévka, brambory a chléb, a později před spaním ještě jednou černá káva. Stále větší počet zajatců dostával potravinové lístky pro těžce pracující T4, které obsahovaly hojné přísady chleba, uzenin, špeku, sádla, cukru, marmelády, tedy kaloricky i kvalitou vysoce hodnotnou potravu.

Pod pláštěm časného stmívání začaly útky. Na podzim a v zimě chybělo při apelu po návratu každý týden, někdy dokonce každý den několik zajatců, někdy odpadly celé skupiny, jednou dokonce odtáhlo v útvaru až jedenadvacet mužů a kolovala pověst, že odešli i s praporem. Pro odstrašení Češi rozšiřovali, že uprchlíci jsou vždy na hranicích postříleni. To však byla propaganda, pokud byli uprchlíci na hranicích chyceni, byli "jen" zmláceni, že byli na půl mrtví a zavřeni do temnice. V odvetu Češi zablokovali balíčky s prádlem a potravinami a návštěvy příbuzných, které byly povoleny každou neděli a čtvrtek odpoledne. Dokud byly návštěvy připuštěny, setkávali se otcové, matky, bratři a sestry ve velké jídelně a dospělí lidé se k sobě vrhali, padali si do náručí a smáli se a plakali jako děti. Když byly návštěvy zastaveny, byly ženy odháněny pažbami pušek od vrat tábora, a přece tam každou neděli a každý čtvrtek odpoledne byly znovu, přijížděly a přicházely pěšky hodiny cesty a čekaly u brány za větru a za každého počasí.

V říjnu skončily transporty invalidů, poslední z nich zadrželi v lágru a teprve v lednu-únoru 1946 zajatce po skupinách propouštěli do domovských obcí, odkud byli evakuováni s regulárními transporty. Od ledna 1946 se dále zlepšilo stravování, z 1.300 zajatců obdrželo 1.100 lístky pro těžce pracující T4, zdravotní stav v lágru se zlepšoval a trestancům se zřetelně ulevilo. Za propuštění bylo v lednu a v únoru 1946 dodáno mnoho nových z Mostu a Bíliny po vlně zatýkání příslušníků SA. Až do posledního dne do rozpuštění tábora byli noví vězni v kanceláři okrádání, v komoře pokládání na lavici a mlácení na nahý zadek gumovým kabelem. Poněvadž jsem tyto nové přijaté jakož i propouštěné musel vyšetřovat a byl při tom kontrolován českým závodním lékařem dr. Pivotou, využil jsem příležitosti a představil mu některé případy. Ujal se té záležitosti a řekl mi: "Jsem věrný Čech, ale sviňárny nedělám." Český velitel potom z pomsty zfackoval zubního lékaře dr. Gmela a zavřel ho do bunkru, poněvadž na mne nemohli. Když krátce potom s pochytanými uprchlíky, kteří byli dodáni téměř umírající, za noci do tábora vnikla česká závodní stráž, byl jsem jimi při poskytnutí první pomoci zfackován, zkopán a ohrožován revolverem, protože jsem řekl, že ti muži byli zmláceni. Ohlásil jsem i tento případ českému závodnímu lékaři a dočkal se zadostiučinění v tom, že ohlášené případy byly koncem března 1946 pojaty mezi důvody k rozpuštění tábora 28 a převedení zajatců do tábora 27. (...)

Převzato z knihy „Slyšme i druhou stranu, Dokumenty k vyhnání Němců z českých zemí“ (str. 64-77), výběr a překlad z německého originálu „Dokumente zur Austreibung der Sudetendeutschen“, Mnichov 1952. Českou edici připravila Sidonia Dědinová, vydalo Infcentrum Šumava, České Budějovice 1991. Přetisk pro www.go-east-mission.de (únor 2006) se svolením editorky.